

Projekt Skrântärna

Bråviken 2019

Rapporten skriven av Henrik Andersson i samråd med Jan Gustafsson och Ulrik Lötberg
Foto Henrik Andersson

Inledning

Några av Fågelföreningen Tärnans medlemmar har under de senaste åren jobbat med den rödlistade skrântärnan. Fågeln pryder vår förenings logga så bara av den anledningen skulle det vara synd om den försvann från vårt område. I vår region har vi det senaste decenniet haft vår största koloni i Bråviken på gränsen mellan Södermanland och Östergötland. 2018 var ett bekymmersamt år för skrântärnorna. Det ringmärktes många ungar, men vi beräknar att endast 5 av dessa blev flygga. Det har under flera år gjort fina insatser mot misstänkt predator genom att sätta ut minkfällor och utöva jakt på mink innan häckningssäsongen för skrântärnorna startar. På senare år har dock förluster skett under sommaren och vi har misstänkt både trutangrepp och havsörn. De senare har bekräftats dels genom slagna ättna ungar men även genom GPS-loggar som registrerats vid havsörnsbon.

Inventering 2019

Tärnorna var på plats redan i mitten av april. Inför märkningen gjordes den 7 juni en inventering av Södermanlands yttre havsband. Följande observationer av bon gjordes:

Dödsens klubb, Oxelösund skärgård	1
Mellre Benskären, Bråviken	1
Risskären, Bråviken	1
Yttre Benskären södra, Bråviken	4
Hållen, Bråviken	24
Långa Hället, Bråviken	27

Totalt **57 bon och 130-tal ägg**

Ringavläsningar

Att minst 57 par fanns i vårt kustområde även i år gav goda förutsättningar för reproduktion. Vid flera tillfällen har besök gjorts till öarna för att försöka se om tidigare ringmärkta fåglar återkommit till området. Merparten av fåglarna visar sig dock vara omärkta och en naturlig förklaring till det kan vara att fåglarna uppnår hög ålder, 15-30 år, och vårt projekt bara ägt rum det senaste decenniet. Av de ringmärkta individerna är merparten uppväxta i Bråviken, men även en fågel märkt i Finland har noterats häckande. Merparten av återfynden är dock lokala och ringmärkta under ledning av Ulrik Lötberg. Men det finns även individer märkta från andra häckningsområden som nu uppehåller sig/häckar i Bråviken. De svenska ringarna är röda med vit text och de märks oftast som ungar. Bland annat lästes följande ringar av 2019:

TMO Tisslan I Svartlögafjärden SO Rådmansö Stockholm märkt 8/6 2015.

YH3 Inre Röskär Gryts skärgård Östergötland märkt 16/6 2014.

T22 Kallharan, Stockholm märkt 20/6 2016

AYC Stenarna, Björns Skärgård, Stockholm märkt 11/6 2015

GPS-märkning

Redan tidigare år har det satts GPS-loggar på våra skrântärnor. Det görs genom att montera en liten lätt tändsticksask stor sändare på ryggen i en sele mellan vingarna. Det har skett både på häckande vuxna individer, men även på ungar som är nära att bli flygga. Ringavläsningsrapporter kommer då och då, men med GPS-logg kan man på ett helt annat sätt se fågelns förflyttningar. Givetvis är det intressant att kunna följa fåglarnas flyttrörelser som ibland går mot Medelhavet och över Sahara mot övervintringsplatser men även se att vissa drar ner mot Svarta Havet. Mer lokalt kan vi också lära mer om var de häckande föräldrarna söker föda åt sina ungar, att de på sensommaren lämnar häckningsplatsen i ytterskärgården och tar med sina ungar in i vikar och insjöar för att söka föda innan flytten mot söder. Man kan förundras över att när de väl bestämt sig flyger de långa sträckor på bara några få timmar. Denna säsong sattes GPS-loggar på 6 ungar. GPS-loggen har en solcell och ger i bästa fall data i flera år.

Med hjälp av GPS-loggar på tidigare märkta individer kunde vi i år hemifrån se indikationer på att allt inte stod rätt till i häckningsområdet. Plötsliga snabba GPS-rörelser på vuxna individer gav aningar om att predator besökte ön.

Misslyckad första häckning

Vi tyckte det fanns goda förutsättningar för en bra säsong. Vädret var stabilt och skrântärnorna hade fått sällskap av osedvanligt stora skaror häckande silver/fisktärnor och skrattnås. Vi tänkte oss att en större koloni måsfåglar skulle vara positivt för häckningsresultatet gentemot angrepp från predator. Redan i slutet av maj kom dock en indikation om att inte allt stod rätt till. GPS försedda vuxna hade plötsligt ett onormalt flygmönster. Vid kontroll visade det sig att två av häckningsöarna var helt uttraderade. Även kustlabben hade misslyckats. Tärnorna gav trots det inte upp utan flyttade bara över till intilliggande öar och några veckor senare fanns nya bon med ägg där. Allt tyder på att merparten av äggen kläcks helt normalt, men sedan kommer en eller flera predatorer.

Försök till skyddsåtgärd

Efter förra årets dåliga häckningsresultat har vi funderat på om det på något sätt går att hjälpa de skyddsvärda tärnorna till ett bättre häckningsresultat. I samverkan med Länsstyrelsen och markägaren så gjordes i år ett försök med att skapa skydd/skyl för ungarna som vi misstänkte hade bekymmer med trut, kråkor och örn. För ändamålet

skänkte Nyköpings kommun cementavloppsrör som delades på mitten så att små skyddsrumsliknande bågar kunde placeras ut på häckningsöarna med förhoppningen att ungarna skulle kunna springa och söka skydd i dessa.

Ringmärkning

Även i år gjordes ett gediget arbete med ringmärkningen. Det är inte helt enkelt att ringmärka. Dels håller de till i ytterskärgård med påföljd att väder och vind är avgörande för hur ofta man kan besöka öarna. Flera besök är dock viktiga för att fastställa var de häckar, vid vilket datum de går till häckning för att från det räkna ut när merparten av äggen kommer att kläckas. Helst ska ungarna också vara ett par veckor gamla för de nykläckta kan inte förses med färgring. Det går åt ganska mycket folk vid märkningstillfällena och inhyrning av större transportbåt för dessa tillfällen kostar en hel del. Vi har i år också märkt av att Länsstyrelsen inte tilldelats lika mycket pengar för dylika miljöprojekt. Att predator härjar i häckningsområdet gör att fåglarna lägger om och säsongen blir därför numera väldigt utsträckt. Vi försöker få till 2-3 märkningstillfällen per säsong. I år ringmärktes totalt 92 ungar av skräntärna men även ett större antal fisk/silver tärna och skrattmå.

Kameraövervakning

Vi hade våra misstankar att den stora populationen av havsörn i Bråviken hade gett en kraftigt negativ inverkan på skröntärnornas häckningsresultat. Det var dock bara starka misstankar och med tanke på att predatorn på kort tid slår hårt mot beståndet spekulerades det bland annat i att det kanske var större ungdomsgäng av havsörn, som inte hade så stor jakterfarenhet annars, som hittat lätta byten och gjorde gemensamma räder.

Vi fick i år möjlighet att sätta ut en kamera på en av öarna i ett försök att fastställa varför så få ungar blev flygga. Kameran kom dock upp först efter midsommar, alltså efter att den första häckningen helt spolierats. Tämmligen omgående gav kameran graverande bevis för våra tidigare misstankar. Vuxna havsörnar, ibland en men ofta två åt gången, gjorde räder på ön minst en gång varje dygn i samband med att skröntärnan kläckt ut sina ungar. Man

hade kunnat föreställa sig hur örn kanske snabbt gör en inflygning och grabbar tag i en unge och flyger iväg, men det visade sig att jaktsättet var betydligt lojare. Örnarna landade ofta högt på ön och sonderade terrängen. Gjorde sedan ett skutt rakt på ungen som låg och tryckte. Ungen hade inte en chans att fly. Örnen åt ofta upp ungen direkt, men ibland flög den iväg med bytet. Att vuxna örnar i häckningstid inte flög iväg med bytet i den utsträckning vi förväntat oss fick vi en förklaring till från havsörnsgruppen som rapporterat att detta år har även havsörnen haft dålig reproduktion i området av okänd orsak. För oss som hade tillgång till kamerabilderna var det förstås frustrerande att i realtid se att unge efter unge dödades. Attackerna skedde oftast i skymningstid av äldre fåglar. Kameran är av äldre modell och ger för få bilder i sekunden för att genom örnarnas märkning fastställa om det var samma individer, men sannolikt är det ett fåtal örnar som har jagar här.

Ytterligare ett dåligt häckningsår för skräntärnan i Bråviken

Som tidigare omnämnts så kläcktes ett drygt hundratal ungar och 92 ungar uppnådde ålder så de kunde ringmärkas. Vi bedömer dock att endast 10-15 av dessa blev flygga och i stor utsträckning beror det på örnarnas härjningar. Utöver dessa gjordes mycket sena omläggningar, men även dessa misslyckades då örnarna återkom. Turligt nog så lever nu i början på september fortfarande fyra av de stora ungar som vi försedde med GPS-logg. En förolyckad unges GPS-logg kunde återböras från den ö där den föddes och slagits av örn. En annan GPS-logg återfanns över en mil längre in i Bråviken intill ö där havsörn fått ut ungar.

Dyster framtid för skrântärnorna

Från häckningsområden i Stockholms skärgård och Östergötlands södra delar finns inte samma höga bortfall av kläckta ungar. Att havsörnen har återhämtat sig i vårt område är givetvis mycket positivt. Rapporter om observation av fler än 20 havsörn bara på ön Hävringe beskriver förhållandet. Det här medför givetvis att jakttrycket ökar på ejder, kustlabb, skrântärnor, övriga måsfåglar och andra skärgårdsfåglar.

Frågan är då hur man ska förhålla sig till detta faktum. Skräntärnorna i Bråviksområdet verkar få ut färre flygga ungar än havsörnen. Om detta fortgår lär vi inte ha någon häckningslokal kvar i vårt område om ett par år. Ska vi se det som att ordningen är återställd och att naturen ska ha sin gång utan mänsklig påverkan, eller ska vi vidta åtgärder för att hjälpa tärnorna?

Det finns idéer om att iordningsställa öar med till exempel grusbäddar för att främja att fler par kommer till häckning. Fortsätta utveckla skydd/skyl för ungarna. Kanske kan skrämselfåtgärder tillföras just under de känsliga kläckningsveckorna. Under våra besök på öarna har vi konstaterat att tärnorna reagerar knappt på förändringar och återgår snabbt till sina bon och ungar när vi lämnat. Havsörnen däremot är betydligt mera försiktig vid förändringar. Det skulle man kunna dra nytta av vid ett utökat skyddsarbete. Under vintern kommer diskussioner föras med Länsstyrelsen inför 2020.

I Tärnans arbetsgrupp är vi dock överens om att fortsätta märkningsprojektet även kommande häckning.

